

# Yassıada'da Örtülü Ödenek Davası: Basın ve Resmî Kurumlara Yapılan Harcamalar\*

## Disguised Allowance Case in Yassıada: The Expenditures on Press and Official Institutions

Yunus ÖZDURGÜN\*\* , Bekir KOÇLAR\*\*\* 



\*Bu makale Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde danışmanlığını Prof. Dr. Bekir Koçlar'ın yürüttüğü "Demokrat Parti İktidarı Hakkındaki Mali Yolsuzluk İddialarının Yassıada Yargılamalarına ve Dönemin Siyasetine Yansımaları" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

\*\*Arş. Gör., Siirt Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Siirt, Türkiye  
\*\*\* Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Van, Türkiye

ORCID: Y.Ö. 0000-0002-3527-9270;  
B.K. 0000-0003-2373-945X

### Sorumlu yazar/Corresponding author:

Yunus Özduygün,  
Siirt Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Siirt, Türkiye  
E-posta/E-mail: yunus.ozdurgun@siirt.edu.tr

**Başvuru/Submitted:** 25.01.2021

**Revizyon Talebi/Revision Requested:**  
08.04.2021

**Son Revizyon/Last Revision Received:**  
13.04.2021

**Kabul/Accepted:** 21.10.2021

**Atıf/Citation:** Ozdurgun, Yunus., Koclar, Bekir. "Yassıada'da Örtülü Ödenek Davası: Basın ve Resmî Kurumlara Yapılan Harcamalar." *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları-Recent Period Turkish Studies* 40 (2021): 251-278.  
<https://doi.org/10.26650/YTA2021-946389>

### ÖZ

Çalışmada 27 Mayıs askeri darbesinden sonra kurulan Yassıada mahkemesinde görülen mali yolsuzluk davalarından biri olan Örtülü Ödenek Davası'nın basın ve resmî kuruluşlarla ilgili olan kısmı ele alınmıştır. Mahiyeti itibarıyla devlet menfaatleri uyarınca kullanılması gereken örtülü ödenek Başbakanın inisiyatifindeydi ve bu ödenek kapsamında yapılan harcama bilgileri makbuzlarıyla beraber imha edilmeliydi. Ancak anlaşılın o ki makbuzlar Demokrat Parti iktidarda olduğu süre boyunca saklanmış ve imha edilmemiştir. 27 Mayıs'tan sonrasya söz konusu makbuzlar Yüksek Adalet Divanı tarafından incelemeye alınmış, böylelikle Örtülü Ödenek Davası ortaya çıkmıştır. Davanın odak noktası örtülü ödeneğin usulsüz kullanımına yönelik olup sanıklar ise dönemin Başbakanı Adnan Menderes ve Başbakanlık Özel Kalem Müdürü Ahmet Salih Korur'dur. Davanın tümünü tek bir çalışma çatısı altında ele almak oldukça zor olacağından basın ve bazı devlet kurumlarına yapılan harcamalar konu edilmiştir. Mahkemede her ne kadar önemli iddialar öne sürülüp deliller ortaya konulsa da çalışma sonunda sanıkların bu iddialar karşısında sundukları argümanların dikkate alınmadığı görülmüştür.

**Anahtar Kelimeler:** Örtülü Ödenek, Yassıada Mahkemeleri, Usulsüz Harcama, Adnan Menderes, Basın ve Resmî Kurumlar

### ABSTRACT

This paper discusses the part of the Disguised Allowance case, which is related to the press and official institutions. The Disguised Allowance case is one of the financial corruption cases brought before the Yassıada court after the May 27 military coup. The Disguised Allowance was the Prime Minister's initiative, which was to be spent in the interest of the state, and the expenditure information generated under this allowance had to be destroyed together with the receipts. However, the receipts were retained and not destroyed when the Democratic Party was in power. Hence, after May 27, the Supreme Court of Justice examined

the receipts, which resulted in the Disguised Allowance case. The purpose of the lawsuit was the misuse of disguised allowance. The defendants in the case are Adnan Menderes, the then Prime Minister, and Ahmet Salih Korur, the Chief of the Premiership Private Secretary. Consequently, since it would be tough to deal with the whole case under a single framework, in this study the expenditures on the press and some government institutions are discussed. Although the essential allegations were presented in court with evidence, it was observed that the defendants responded to these allegations with various arguments, but they were not taken into account.

**Keywords:** Disguised Allowance, Yassıada Courts, Illegal Expenditures, Adnan Menderes, Press and Official Institutions

## Extended Abstract

The Democratic Party regime came to power through the May 14, 1950 elections, which ended with the military intervention on May 27, 1960. After this intervention, a court was established in Yassıada to try the members of the previous government. During the court proceedings, several lawsuits were seen, both political and financial, and one of such cases is the Disguised Allowance case. The disguised allowance is an appropriation placed in the state budget to be spent within the framework of intelligence and defense services, national security, and the high interests of the state. The Disguised Allowance was the Prime Minister's initiative, and the record of the money spent under this allowance had to be destroyed together with the receipt. However, the receipts were retained when the Democratic Party was in power. After May 27, the Supreme Court of Justice examined the receipts, which resulted in the Disguised Allowance case. The purpose of the lawsuit was the illegal use of disguised allowance. The defendants in the case are Adnan Menderes, the Prime Minister of the time, and Ahmet Salih Korur, the Chief of the Premiership Private Secretary.

The case involved a large number of expenditures from disguised allowance. The subjects within the scope of our study are the press within that period and expenditures made on some government institutions. Indeed, the Democratic Party has helped many media outlets and journalists, especially the Great East, from disguised allowance during its rule. The court claimed that these expenditures were illegal and therefore accused Adnan Menderes. In response to these accusations, Adnan Menderes mentioned that aids to various press organizations had become almost a tradition in every period. He, therefore, stated that he sees no harm in the aid provided to both Büyük Doğu and other journalists from the disguised allowance. Thus, several witnesses were heard in this context, and they admitted that they received support from the Prime Ministry, but did not know which budget item of the state that the support came from.

Consequently, another issue that is the subject of a lawsuit is the expenditures made from Disguised Allowance to the Presidency and the Grand National Assembly of Turkey. According to the court, money was constantly transferred to two institutions of the state, including banquets, travel expenses, personal gifts, aid to associations and individuals. According to Menderes, the president of the Turkish state has a position to spend from the disguised appropriation whenever he deems necessary. These transferred funds were unspent for the interests of the state but the interests of the Democratic Party, which Adnan Menderes disagreed with the court.

Finally, the court also addressed the increasing budget of the Turkish Intelligence Agency, and the reasons for this increase were asked. In response to the questions, Adnan Menderes and Ahmet Salih Korur defended themselves. Accordingly, the Americans were paying the salaries of the members of the Turkish Intelligence Agency in the 1950s. Adnan Menderes wanted an end to this situation as it would tarnish the honor of the Turkish state and appointed Ahmet Salih Korur. Korur, who became the head of the Turkish intelligence, ensured that all salary payments were paid from the Turkish budget. Simultaneously, the budget's intelligence expenditures increased.

Therefore, the conclusion of the proceedings within the scope of this case reflects the political conjuncture of the period. The defense of former Prime Minister Adnan Menderes to rebut the allegations against him was not taken into account by the court committee. Because the covert appropriation was available not only during the Democratic Party period but also during all other governments. These governments provided aid to the press organizations that supported them, and to other institutions and individuals they deem necessary, from a disguised appropriation.

## Giriş

Örtülü ödenek, mahiyeti itibariyle; kapalı istihbarat ve kapalı savunma hizmetleri, devletin milli güvenliği ve yüksek menfaatleri ile devlet itibarının gerekleri, siyasi, sosyal ve kültürel amaçlar ve olağanüstü hizmetlerle ilgili hükümet icapları için kullanılmak üzere devlet bütçesine konulan ödenektir.<sup>1</sup> Örtülü ödenek, dünyanın her yerinde devletin şeref ve haysiyetini küçük düşürmemek, devlet ile hükümeti temsil eden kim-selerin zor durumda kalmamasını sağlamak için devlet bütçesine konmaktadır. Ayrıca nereye ne suretle harcanmış veya harcanacağı da devleti yöneten kişilerin inisiyatifindedir.<sup>2</sup> 18. yüzyılın ortalarına kadar devletlerin ve hükümetlerin kontrole tabi tutulan bütçeleri mevcut değildi. Bunun yerine kralların, padişahların veya imparatorlukların hazineleri var olup hükümdarın emri ile sarf olunmaktaydı. Osmanlı Devletinde bunun adı “*Ceyb-i Hümayun*” idi. Örtülü ödenek kavramı Osmanlı mali sistemine Meşrutiyet ile birlikte “*hafıye tahsisatı*” adıyla kazandırılmıştır. Ancak II. Meşrutiyet’ten sonra “*hafıye*” tabiri çirkin görüldüğü için onun yerine “*tahsisat-ı mesture*” adı kullanılmıştır.<sup>3</sup>

Örtülü ödenek, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde TBMM tarafından 26 Mayıs 1927 tarihinde; “*Müdafaa-i Milliye, Hariciye, Dahiliye, Emniyet-i Umumiye ve Rüşumat bütçelerine mevzu mesture ve aynı mahiyeti haiz istihbarat tertiplerine ait ita ve tediyе emirleri mes’ul vekili ile Maliye Vekili ve Başvekil tarafından müşterek imza edilmiş bir kararnameye müsteniden tanzim olunur. İş bu emirler mucibince tediyat icrası ancak imza eden vekillerin mevkilerini muhafazaları ile meşruttur*”<sup>4</sup> şeklinde tanımlanmış, 22 Haziran 1944 tarihindeyse; “*Başbakanlık örtülü ödeneği, Gümrük ve İnhisarlar Bakanlığı, Emniyet ve Orman Genel Müdürlükleri bütçelerindeki haber alma ödenekleri mahiyetinde olup devletin emniyeti, dâhili veya beynelmilel siyasi menfaatleri icabı açıklanamayan bir takım sarfiyatın karşılanması maksadıyla ihdas olunmuş ve bütçelerde yer almıştır*”<sup>5</sup> şeklinde değiştirilmiştir.

Örtülü ödenek, adından da anlaşılacağı üzere devletin gizli harcama kanalı olduğu için nerelere ve kimlere sarf edildiği hakkında malumat yok denecek kadar azdır. Bununla beraber başarısızlık durumlarında, olağanüstü hâllerde ilgili yönetimi ve

1 *Resmî Gazete*, Sayı: 25326, 10 Aralık 2003. Örtülü ödenek, Cumhuriyet’in ilanından 2018 yılına kadar Başbakanlık bütçesinde iken bu tarihten itibaren Cumhurbaşkanlığına bağlanmıştır.

2 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) Fon No: 10.9.0.0, Yer No: 160.489.4, lef 14.

3 İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2010, s. 807.

4 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 160.489.1, lef 35.

5 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 160.489.1, lef 4.

yöneticiyi sorgulama babında ilk öne çıkan konuların başında örtülü ödenek gelmektedir. Nitekim I. Dünya Savaşı'nın hemen ardından iktidardan düşen ve yenilginin sorumlusu olarak görülen İttihat ve Terakki için dönemin basınında örtülü ödenekten usulsüz harcamalar yapıldığı iddiaları sıkça gündeme gelmiştir. Mondros Mütarekesi'nin hemen akabinde İttihat ve Terakki idaresine yönelik olarak kamuoyunda başlayan yolsuzluk tartışmaları ve örtülü ödenek listesinin gazetelerde yayınlanması devleti harekete geçirmiş, bu konuda çalışmak üzere “*Tetkik-i Hesâbât ve Seyyât Komisyonu*” adında bir komisyon kurulmuştur. Komisyonun başlıca görevi 1914'ten savaş sonuna kadar örtülü ödenek meselesini ele alıp Enver Paşa'nın Başkumandan Vekili ve Harbiye Nazırı olduğu dönemde yapılan harcamaları tespit edip eğer bir yolsuzluk varsa faillerini ortaya çıkarmaktır.<sup>6</sup>

Komisyonun çalışmaları sırasında örtülü ödenek başlığı altında basına yansıyan rakamlara ve harcama kalemlerine bakıldığında ortaya çıkan listeler içerik olarak oldukça çeşitlilik arz etmektedir. Listelerde; yabancı konukların ağırlanması, bazı valilere para gönderilmesi, Veliefendi Çayırı için yapılan istimlâk, Hilâl-i Ahmer, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti ve Kudüs Rum Patrikliğine yardım yapılması, bazı ileri gelen ailelere borç para verilmesi gibi birbirinden farklı konularda Harbiye Nezareti örtülü ödeneğinden harcama yapıldığı görülür. Ayrıca savaş sırasında başta devlet eliyle yürütülen propaganda çalışmalarına bağlı olarak çeşitli sebeplerle matbuat dünyasına, gazetelere, yazarlara ve matbaalara yapılan ödemeler de listelerde yer almaktadır.<sup>7</sup>

29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanından sonra örtülü ödenek mevzusu hakkında kayda değer bilgiye rastlanmamıştır.<sup>8</sup> Konuyla ilgili olarak Beşinci Ordu Komutanı General Mahmut Kamil'in 1934 tarihinde örtülü ödenekten hangi sebeple aldığı bilinmeyen 1273 liranın iadesi için açılmış bir dava bulunmaktadır. Bu davada delil yetersizliğinden dolayı sonuca ulaşılamadığı için Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk ve Başbakan İsmet İnönü'nün imzasıyla dava 19 Eylül 1935'te düşmüştür.<sup>9</sup>

Tek parti döneminde bundan başka bilgiye rastlanmadığı gibi çok partili hayat sürecinde ödenekle ilgili olarak sadece DP Eskişehir Milletvekili Hasan Polatkan'ın Başbakan yardımcısı Faik Ahmet Barutçu'ya TBMM'de yönelttiği; “*Acaba Hükümetçe*

6 Ali Şükrü Çoruk, “İttihat ve Terakki Tarafından Birinci Dünya Savaşı Sırasında Basın ve Edebiyat Dünyasına Yapılan Örtülü Ödenek Harcamaları”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 58, S. 1, 2018, s. 79-80.

7 Ali Şükrü Çoruk, “İttihat ve Terakki Tarafından Birinci Dünya Savaşı Sırasında Basın ve Edebiyat Dünyasına Yapılan Örtülü Ödenek Harcamaları”, s. 81.

8 Şahin Ciner, *Mesture*, İstanbul, Asi Kitap, 2018, s. 41.

9 BCA Fon No: 30.11.1.0- Yer No: 98.28.12.

özel kanunda işaret edildiği veçhile, bu örtülü ödeneğin, istihbarat işleri gibi devletin yüksek menfaatlerini alakadar eden hususattan gayrı yerlere, mesela şahsi, hususi maksatlar uğruna sarf edilmediğini beyan edebilirler mi?" şeklindeki sorusundan ve Barutçu'nun; "böyle bir cevap veremem. İsminden de anlaşıldığı veçhile örtülü ödenektir" cevabını içeren gazete bilgisinden<sup>10</sup> ve Ahmet Oğuz'un ödeneğin azaltılmasıyla ilgili verdiği soru önergesinin tartışıldığı Meclis kayıtlarından başka veri yoktur.<sup>11</sup>

Örtülü ödenek, 14 Mayıs 1950 seçimlerinin ardından DP'nin iktidar olmasının akabinde Başbakanlık ile Maliye Bakanlığının imzaladığı bir kararnameyle Adnan Menderes'in emrine verilmiş, Menderes de ödeneği kullanmak üzere Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Salih Korur'u görevlendirmiştir.<sup>12</sup> Bu suretle örtülü ödenekteki nakitler Merkez Bankası'ndaki hazine hesabından İş Bankasının 2918 numaralı Başbakanlık hesabına intikal ettirilmiş, Menderes'in emri ve Korur'un direktifleriyle iki türlü sarf olunmuştur:

- Ahmet Salih Korur tarafından Türkiye İş Bankası'na tediye emri veya çekle,
- Adnan Zafir<sup>13</sup> ve diğer hususi kalem memurları adına doldurulan çeklerle bankadan alınıp kasaya konulan avansın, bizzat Ahmet Salih Korur tarafından nakden.<sup>14</sup>

Örtülü ödenekte kullanılan makbuzların Başbakanlık tarafından imzalanıp imha edilmesi gerekirken DP dönemi boyunca bunlar Korur tarafından saklanmıştır.<sup>15</sup> Dönemin anılarından anlaşıldığı kadarıyla Menderes ile Korur arasındaki ilişkilerin pek sıcak olmaması, örtülü ödenek harcamalarının düzene sokulamamasında etkili olmuştur.<sup>16</sup> Korur ile Menderes arasındaki ilişkide bir güvensizlik söz konusudur. Bu güvensizlik Korur'un en az beş senelik örtülü ödenek makbuzunu saklamasına neden

10 Akşam, 4 Aralık 1948, s. 2.

11 Cumhuriyet, 4 Aralık 1948, s. 1,4.

12 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra örtülü ödenek kasasının açılmasına tanıklık eden Alparslan Türkeş, bu tanıklığı şu sözlerle dile getirmektedir; "Başbakan Adnan Menderes'in, eski adıyla "Tahsisat-ı Mesture" olan "Örtülü Ödenek" hesabını, Müsteşar Ahmet Salih Korur tutardı. Kanunun, Başbakanlara, "dilediği gibi kullanma" yetkisi verdiği örtülü ödenek miktarı, her yıl Bütçe Yasası ile belirleniyordu. Bu paraların harcanma yerini açıklama zorunluluğu da yoktu. Ancak, Başbakan veya görevlendirdiği bir kişi, örtülü ödenekten yapılan harcamaları özel deftere kaydediyordu. Başbakan Menderes'in Örtülü Ödenek defteri de Müsteşar Ahmet Salih Korur'un kasasından çıktı. Paraların büyük bölümü bankada korunuyor, kısa süreli ihtiyaçlar için bir miktar para ise kasada bulunduruluyordu. Başbakanlık kasaları açıldığında, içinden Örtülü Ödenek defteri çıkıyor, kayıtlarda bazı gazete ve gazetecilere de bu hesaptan ödeme yapıldığı görülmüyordu." Hulusi Turgut, *Türkeş'in Anıları Şahinlerin Dansı*, İstanbul, ABC Yayınları, 1995, s. 161.

13 Başbakanlık Müsteşarlığı Kalem Amiri

14 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 160.489.1, lef 4.

15 Tuncay Özkan, *Parsadan Hikâyesi: Cumhuriyet Tarihindeki Örtülü Ödenek Yolsuzlukları*, İstanbul, Ad Yayıncılık, 1996, s. 13.

16 Ercüment Yavuzalp, *Menderes'le Anılar*, İstanbul, Bilgi Yayınevi, 1991, s. 99.

olmuştur.<sup>17</sup> Saklanan bu makbuzlar 1960 darbesi sonrası kurulan Yassıada Mahkemesinde *Örtülü Ödenek Davası*'na konu olmuş ve Korur, Menderes aleyhine delil toplamakla suçlanmıştır.

Örtülü ödenekten usulsüz harcamaların yapıldığı iddiaları ilk olarak darbe sonrası ulusal basın tarafından gündeme getirilmiştir. DP'lilerden *düşükler, sakıt iktidar* diye bahseden gazetelere göre Menderes, örtülü ödenekten; kendisinin ve çocuklarının masraflarını karşılamının yanı sıra pek çok usulsüz sarfiyat yapmıştır.<sup>18</sup> Ulusal basındaki bu iddialara matuf olarak Yassıada'da kurulan mahkemede birçok davanın yanında *Örtülü Ödenek Davası* da görülmüştür. Bu dava 25 Kasım 1960 günü başlamış, 2 Şubat 1961 günü nihayet bulmuştur. Davanın sanıkları, 1950-1960 döneminin Başbakanı Adnan Menderes ve Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Salih Korur'dur. Mahkemenin iddiası, örtülü ödeneğin maksadı dışında kullanılması ve suiistimalidir. Mahkeme kayıtlarında örtülü ödenekle ilgili birçok suiistimalden bahsedilmektedir. Biz bunlardan basın ve resmî kurumlarla ilgili olan kısımdan bahsedeceğiz.<sup>19</sup>

## 1. Muhtelif Basın Kuruluşlarına Yönelik Harcamalar

Mahkeme, ortaya atılan iddialar için Yüksek Soruşturma Kurulu Komisyonu oluşturmuş, başkanlığına da Hayrettin Şakir Perk getirilmiştir. Bu bağlamda bilirkişi heyeti teşkil edilmiş ve heyet mahkemeye rapor sunmuştur.<sup>20</sup> Dört bölümden oluşan raporun DP'lilere yapılan harcamalar bölümünün ikinci kısmını çeşitli basın kuruluşlarına sunulan maddi destekler oluşturmaktadır. Buna göre Adnan Menderes, resmî ilan dağılımındaki objektif esaslardan ve mevzuattan ayrılarak hükümet icraatlarını öven gazete ile dergileri resmî ilan ile beslemiş, resmî ilan alamayan dergiler için ise örtülü ödenekten nakit yardımı suretiyle yol bulmuştur.<sup>21</sup> Ajans, gazete ve dergilere verilen bu paralar kayıtlarda; *“tesis masrafı, abone ücreti, borç, bağış”* gibi çeşitli şekillerde ifade

17 Piraye Bigat Cerrahoğlu, *Demokrat Parti Masalı*, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1996, s. 89.

18 *Dünya*, 2 Temmuz 1960, s. 1.5; *Tercüman*, 2 Temmuz 1960, s. 1; *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1960, s.5

19 Örtülü Ödenek Davasının tutanakları için bkz. *Yassıada Zabıtları 1: Örtülü Ödenek Davası*, Yay. Haz. Emine Gürsoy Naskali, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2005.

20 Mezkûr rapor daha sonraları olduğu gibi yayınlanmıştır. Bkz. Rasih Nuri İleri, *Örtülü Ödenek*, İstanbul, Scala Yayıncılık, 1996.

21 Bu hususta Nadir Nadi, Cumhuriyet gazetesinin 9 Ekim 1960 tarihli sayısında şu sözleri sarf etmiştir; *“Adnan bey sağ olsundu. Bol ilan tahsisleri, karaborsada 'nakde tahvil' edilecek kâğıt istihkakları, nihayet gizli ödenek enjeksiyonları sayesinde gazete hiç okunmasa bile gerçekten ağalar gibi yaşamak mümkündü. Ancak bir kısım patronlar için doğru olan yukarıdaki hüküm bir kısım fikir (!) işçileri için de yanlış sayılmaz. Bunlar arasında da iktidara yanaşanlar; iktidardan menfaat görenler; iktidarın propagandasını yapmak pahasına örtülü ödenekten aylığa bağlananlar; milletvekili aday listesine kabul edilenler; hatta değme patronları kışkırtacak derecede matbaa ve tesis sahibi kılınanlar görülmüştür.”* Nadir Nadi, *“Her Şeyin Yeri ve Sırası Var”*, *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1960, s. 1.

edilmişlerdir.<sup>22</sup> Örtülü ödenekten bu şekilde yapılan harcamaların tutarı 723 bin 809 lira olup bunlardan bazıları tablo 1'de gösterilmiştir.<sup>23</sup>

Kuruluş Adı	Yardım Miktarı (lira)
Büyük Doğu	147.500
Yeni Asır	74.161
İstanbul Ekspres	51.621
Akbaba	63.314
Türk Düşüncesi	49.100
Havadis	55.000
Milliyet	31.500
Hizmet	23.500
Akın	22.300
Demokrat İzmir	21.000
Atom	17.300
Yeni Cephe	14.700
Son Posta	15.000
<b>TOPLAM</b>	<b>585.996</b>

**Tablo 1:** Muhtelif Basın Kuruluşlarına Örtülü Ödenekten Yapılan Yardımlar

Bilirkişi raporunda geçen miktar 723 bin 809 lirayken<sup>24</sup> tabloya yansıyan miktarın 585 bin 996 lira olduğu görülmektedir. Ayrıca mahkeme heyetinin iddianamesine göre DP iktidarı boyunca basın mensuplarına ve kuruluşlarına yapılan yardımlar tablo 2'de gösterilmiştir:

Yardım Yapılan Kişi veya Kuruluş	Tarih	Tutar (lira)
Türk Haberler ajansının tesis masrafı olarak taksitle ödenmek üzere Bülent Danişman'a	1950	10.000
Meki Said'e (iki defa)	1950	1050
Milliyet gazetesine	1950	1050
Atom gazetesine (iki defa)	1950	750
Burhan Belge'ye (iki defa)	1950	900
Türk Haberler ajansına	1951	10.000
Ordu'da çıkan Bugün gazetesine (birkaç defa)	1951	1198
Yeni Cephe gazetesi sahibi Osman Hamit Tad'a	1951	6000
Demokrat Malatya gazetesine (Hüseyin Fırat'a)	1951	2000
Müslüman Sesi gazetesi abone bedeli	1951	500
Muzaffer Kurbanoglu'na (Hürriyet Misakı gazetesi)	1951	2300
Ali Naci Karacan'a (A. Menderes'ten borç olarak)	1951	5000
Yeni Asır gazetesi, Şevket Bilgin eliyle alınacak baskı makinesinin taksit karşılığı olmak üzere 25.250 dolar avans verilmiştir	1951	74.161
Ali Dayı gazetesi	1951	1000
Akın gazetesi (Recep Bilginer'e)	1951	10.000
Gazeteci Mahmut Erhan'a	1951	150
N.F. Kısakürek'e (Başbakan emriyle)	1951	5000
Mizah gazetesine	1951	8000

22 *Cumhuriyet*, 23 Ekim 1960, s. 5.

23 *Cumhuriyet*, 29 Ekim 1960, s. 5.

24 *BCA* Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 160.489.1, lef 22.



Burhan Belge'ye (muhtelif tarihlerde)	1951	7401
Feyzi Boztepe'ye	1952	8000
Hürriyet Misakı'na (M. Kurbanoglu'na)	1952	3500
N.F. Kısakürek'e (muhtelif tarihlerde)	1952	50.000
E. İzzet Benice'ye (muhtelif tarihlerde)	1952	15.000
Horoz mizah mecmuasına (N.R. Efe'ye)	1952	3000
Müslüman Sesi gazetesine (Lütfullah Baydoğan'a)	1952	750
Demokrat Aydın gazetesine (Raif Aydoğdu'ya ikraz)	1952	10.000
Ali Dayı gazetesine	1952	3000
Hizmet gazetesine	1952	7500
Hergün gazetesi telefon ücreti	1952	1597
Peyami Safa (Türk Düşüncesi dergisi için)	1953	10.000
Orhan Seyfi Orhon'a	1953	1500
Burhan Belge'ye	1953	350
Yusuf Ziya Ortaç'a	1953	15.000
Peyami Safa'ya (Türk Düşüncesi aboneliği)	1953	600
Peyami Safa (500 adet Türk Düşüncesi)	1954	6000
Zonguldak Sabah gazetesine	1954	1000
Çanakkale İnkılap gazetesine	1954	1000
Demokrat Karabük gazetesine	1954	1000
Demokrat Kozlu gazetesine	1954	1000
Yusuf Ziya Ortaç'a	1954	15.000
Demokrat İzmir gazetesine	1954	21.000
Mithat Perin'e (İstanbul Ekspres)	1954	1500
N.F. Kısakürek'e	1954	18.500
Müslüman Sesi gazetesine (İzmir)	1954	750
N.F. Kısakürek'e (muhtelif tarihlerde)	1955	10.000
Burhan Belge'ye (muhtelif tarihlerde)	1955	5600
N.F. Kısakürek'e (muhtelif tarihlerde)	1956	34.000
Burhan Belge'ye (muhtelif tarihlerde)	1956	6750
Türk Ajansı'na	1956	1200
Kalkınan Türkiye Dergisine	1956	350
Müslüman Sesi (İ. Baydoğan)	1957	1500
Atom gazetesine	1957	2000
Fevzi Boztepe'ye	1957	3000
Mahmut Erhan'a	1957	250
Nermin Polat'a (propaganda için)	1957	500
N.F. Kısakürek'e	1957	5000
Burhan Belge'ye	1958	3000
N.F. Kısakürek'e (bir kısmı Tefik İleri eliyle)	1958	10.000
Peyami Safa'ya	1958	3000
14 Mayıs gazetesine	1959	600
Yusuf Ziya Ortaç'a	1959	8000
Müslüman Dergisi	1959	2000
DP Kronolojisi için	1959	1000
Hür Yol ve Köyün Sesi sahibi A. Leblebicioğlu'na	1959	5000
N.F. Kısakürek'e (Tefik İleri eliyle)	1959	10.000
Peyami Safa'ya Türk Düşüncesi yıllık aboneliği	1959	3000
Ajans Türk'ün yıllık aboneliği	1960	1200
Atom gazetesinin yıllık aboneliği	1960	1500
Kalkınan Türkiye yıllık aboneliği	1960	350
<b>TOPLAM</b>		<b>461.807</b>

Tablo 2: Muhtelif Basın Kuruluşları ve Gazetecilere Örtülü Ödenekten Yapılan Yardımlar

## 1.1. DP-Necip Fazıl İlişkisi ve Büyük Doğu'ya Yapılan Yardımlar

Tablolarda görüldüğü üzere DP iktidarı boyunca örtülü ödenekten en çok yardımın yapıldığı basın kuruluşu Necip Fazıl öncülüğündeki Büyük Doğu'dur. Ancak mahkemede Büyük Doğu'ya yapılan yardımları işlemeye geçmeden önce Necip Fazıl ile Adnan Menderes, dolayısıyla DP arasındaki ilişkiyi ele almakta fayda vardır.

Türk düşünce ve siyasi hayatında önemli bir yeri olan Necip Fazıl Kısakürek'in Cumhuriyet'in ilânından sonra tek parti yönetimi ile arasında daima bir mesafe olmuştur. Onun öncülüğünde 17 Eylül 1943'te yayın hayatına başlayan Büyük Doğu, tek parti yönetimi tarafından gözetim altında tutulmak suretiyle toplatılma ve neşir yasağı gibi cezalara mahkûm edilmiş, Necip Fazıl hakkında davalar açılmıştır. O halde Necip Fazıl'ı 1950'den itibaren DP ve Adnan Menderes ile yakınlaşmaya iten etkenlerden biri, 1940'lı yıllarda tek parti yönetimiyle yaşadığı sorunlardır. Esasında Necip Fazıl ile DP'nin dünya görüşleri, politikalarının temelinde birbirleriyle örtüştüğü söylenemez.<sup>25</sup> Necip Fazıl'ın dünya görüşü din merkezlidir.<sup>26</sup> DP ve Menderes için bunu söylemek pek mümkün değildir. Çünkü Necip Fazıl'ın İslâmcı söyleminden ve kimi mihraklara saldıran yazılarından DP içindeki pek çok kişinin de rahatsız olduğu bilinen bir şeydir. Nitekim Kısakürek, başlangıçta DP'ye karşı mesafeli durmuş; hatta bu partinin CHP'den farklı olmayacağını düşünmüştür.<sup>27</sup> Dolayısıyla Kısakürek ve DP'yi bir araya getiren en büyük etken CHP muhalefeti olmalıdır.<sup>28</sup> Bu sebeple Necip Fazıl, DP iktidarı boyunca devamlı surette Adnan Menderes'ten Büyük Doğu gazetesine maddi olarak yardım etmesi için görüşme talebinde bulunmuş ve bu amaçla çok sayıda mektup yazmıştır. İkisinin ilk teması 1952 yılında Tevfik İleri vasıtasıyla olmuştur. Bu tarihten sonra Kısakürek gerek resmî ilanlar gerekse örtülü ödenek kullanılmak suretiyle desteklenmiştir. Ancak Büyük Doğu'ya gerek örtülü ödenekten gerekse resmî ilanlar vasıtasıyla

25 Necip Fazıl, anılarında bu konu hakkında şunları yazmıştır; “*Demokrat Partiye (sempatik) olamadık ve hatta kapağımıza, birbiri üstünde ve ters istikametlerde iki çift at resmî koyup üzerine 'ha Ali hoca, ha Hoca Ali' diye yazdık. Yani, ha CHP, ha ona zıt gibi duran DP isimli parti...*” Necip Fazıl Kısakürek, *Benim Gözümde Menderes*, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 2002, s. 65.

26 Necip Fazıl Kısakürek'in düşünce dünyası hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Rasim Özdenören, “Necip Fazıl Kısakürek”, *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce*, ed. Tanıl Bora ve Murat Gültekin, C 6, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, s.136-156.

27 Alaattin Karaca, *Mektuplarla ve Belgelerle Necip Fazıl Adnan Menderes İlişkisi*, Ankara, Lotus Yayınevi, 2009, s. 20-21.

28 Necip Fazıl, Celal Bayar ile yaşadığı bir anısını şu ifadelerle anlatmaktadır; “*Beyefendi, bu zamana kadar büyük lütuf ve iltifatlarınıza şahit olmuş, tavır ve hareketlerinizdeki asalete takdir hissi duymuş bir insanım. Fakat ikimizin de siyasi bir aksiyona atıldığımız ve iç çehrelerimizle birbirimize görünmek borcunu yüklediğimiz saat bu saat. Bu saatin hükmü, 15 senedir ruhunu tam heceleyemediğim Celal Bayar'ı Demokrat Parti teşebbüsünden sonra seçebildiğim ve bu seçiş neticesinde dünya görüşlerimizi barışmaz şekilde birbirine zıt bulduğumdur. Bundan böyle şahsınıza ve bazı şahsi vasıflarınıza hürmetim mahfuz kalarak size zıt bir istikamet tutacak olursam beni mazur görünüz.*” Necip Fazıl Kısakürek, *Benim Gözümde...*, s. 67.

yapılan yardımlar, gazetenin belli dönemlerde kapatılmasından ötürü kesilip daha sonra tekrar başlamıştır.

Büyük Doğu'nun ilk kapanışı 19 Eylül 1952 tarihinde masonlarla ilgili yayınlarından dolayıdır. Gazete, mason locasından ele geçirdiği belgelerde yer alan isimleri ifşa ederek tepki çekmiş, bunun üzerine yardımlar kesilerek kapatılmıştır.<sup>29</sup> Akabinde dinlenmeye çekilen Necip Fazıl'ın 22 Kasım 1952 tarihinde Malatya'da Ahmet Emin Yalman'a düzenlenen suikast azmettiricilerinden biri olarak adı geçmiş ve cezaevine girmiştir.<sup>30</sup> Necip Fazıl, cezaevinde kaldığı süre boyunca Menderes'e devamlı surette suçsuzluğunu anlatan mektuplar göndermiştir. Cezaevinden 2 Aralık 1953'te çıkan Necip Fazıl, Menderes ile yüz yüze görüşmeye çalışmış, ancak bunu başaramayınca Büyük Doğu'ya destek için mektup göndermeye devam etmiştir.<sup>31</sup> Buna karşılık Menderes muhtemeldir ki Malatya hadisesinin olumsuz havasından çekinerek Necip Fazıl'a karşılık vermemiştir. Menderes'ten beklediği ilgi ve yardımı görmeyen Kısakürek, birkaç arkadaşının desteğini alarak 7 Mayıs 1954'te Büyük Doğu'yu yeniden çıkarmaya başlamıştır. Necip Fazıl, bu dönemde Menderes ile görüşme talebini sürdürmüş ve sonunda amacına ulaşmıştır. Kısakürek'in anılarından anlaşıldığı üzere Menderes'in Ahmet Salih Korur'a talimatıyla 1955 yılının Ağustos ayına tekabül eden günlerde Büyük Doğu'ya yardım edilmesi planlanmış fakat 6-7 Eylül olaylarının etkisiyle bu yardım yapılmamıştır.<sup>32</sup> Kısakürek'in Menderes'e ısrarlı mektupları ve Mükerrer Sarol ile Tefik İleri'nin de araya girmesiyle 1956 yılı başlarında Büyük Doğu'ya yardım kaldığı yerden devam etmiştir. Ancak Kısakürek, 24 Haziran 1957'de eski davalarının sonuçlanmasıyla cezaevine girmiş, bu kez Menderes'e zor durumda kalan eşi Neslihan Kısakürek'e yardım edilmesi hususunda aşağıdaki mektubu yazmıştır;<sup>33</sup>

*“Başvekil sadakatimden ve ona en küçük bir söz gelmesini istemeyişimden, şu anda elimde bir çanta, Hilton Oteli'ne gider gibi zindanın yolunu tutuyorum. Evimin iki günlük geçimi bile mevcut olmadığı için Muslih Fer vasıtasıyla bana tebliğ ettiğiniz 3 bin lira yardımın, Müsteşar beyin Ankara'ya döndüğü gün, hemen aşağıdaki adrese gönderilmesini hararet ve hassasiyetle*

29 Necip Fazıl, Mason kulübüne nasıl sızıp belgeleri ele geçirdiklerini şöyle anlatır; “Bir adamımız vasıtasıyla Beyoğlu'nda bir mason kulübüne sızdık ve bir gece kulübün aza fişleriyle bazı kararlarına ait mahrem evrakı elde ettik. Bu, bir devletin harp planlarını, askeri çember ve çelik kasalar içinden çekip almak kadar zor bir şeydi. Aralarında nice tanınmış siyasi, ilmi, ticari şahsiyetlerle beraber askerler de bulunan kulüp kadrosunu, resimleri, kayıt numaraları, rütbeleri, cemiyette ve kulüpteki rolleriyle neşre koyulduk.” Necip Fazıl Kısakürek, *Benim Gözümde...*, s. 241.

30 Necip Fazıl, anılarında olayla ilgili hiçbir bağlantısının olmadığı halde başta Cumhuriyet gazetesi olmak üzere basın cinayet teşebbüsünü üzerine yıkmaya çalıştığından bahsetmektedir. Necip Fazıl Kısakürek, *Benim Gözümde...*, s. 257-263.

31 Bu mektupların içeriği için bkz. Alaattin Karaca, *Mektuplarla ve Belgelerle...*, s. 87-89.

32 Necip Fazıl'a göre Adnan Menderes, Malatya hadisesinden dolayı ürkmüş ve böylelikle Büyük Doğu'ya yardımcı sürdürmekten çekinmiştir. Necip Fazıl Kısakürek, *Benim Gözümde...*, s. 348.

33 Necip Fazıl'ın eşine 3 bin liralık bir yardım yapılacak ve bu husus Yassıada'da gündeme gelecektir.

*rica ederim. En küçük tevhürün evimi aç bırakacağını arz eder ve ebedi bağlılık hislerimin Başvekil Beyefendiye iblağımı istirham ederim. Daima dostunuz. Necip Fazıl*"<sup>34</sup>

28 Şubat 1958'de yeniden cezaevinden çıkan Kısakürek, mektup işinden vazgeçmeye gerek 5 Nisan, 14 Mayıs ve 8 Haziran'da olmak üzere Menderes'e üç mektup yollamış ve Büyük Doğu'yu yeniden yayınlamak için ısrarla destek talebinde bulunmuştur. İsrarlı talepler sonunda gerçekleşmiş ve 6 Mart 1959 tarihinde Büyük Doğu yeniden çıkmaya başlamışsa da 27 Mayıs darbesiyle nihai olarak yardım kesilmiş ve gazete kapatılmıştır.

Yassıada'da sanık olarak ifadesine başvuru Necip Fazıl, mahkeme başkanı Salim Başol'un "ne iş yapıyorsunuz" sorusuna "bir şey yapmıyorum" cevabını vermiş ve kendisini; "1943'ten 1960'a kadar taştan taş vurulan, zindandan zindana süründürülen mukaddesatçı, milliyetçi, Anadolucu, ahlakçı bir idealin himayesinde giden kimse" şeklinde tanımlamıştır. Necip Fazıl, Menderes'e ilgisinin İzmir'de verdiği bir beyanla başladığını, o zamana kadar DP'ye muhalif olduğunu, ancak Menderes'in İzmir'de İslâmiyet hakkındaki beyanatından sonra onu ümit olarak görüp desteklemeye karar verdiğini belirtmiştir. İlk temasının ise 1952 yılında Tevfik İleri vasıtasıyla olduğunu ve kendisine yapılan yardımların üç dönemde gerçekleştiğini ifade etmiştir. İlk 1952 başında çıkmaya başlayan Büyük Doğu gazetesi evresi, ikincisi 1956'daki günlük gazete evresi ve üçüncüsü ise hiçbir yayın organı olmadan 1959'a kadar kendisine hiçbir karşılığı olmaksızın yapılan maddi destektir.<sup>35</sup>

Başol, Kısakürek ile yukarıdaki diyalogundan sonra Menderes'e yönelmiştir. Necip Fazıl Kısakürek'e yapılan maddi desteğin mahiyetini soran Başol'a cevap veren Menderes; her iktidarın ve hükümetin gazetecilerle münasebetinin aşikâr olduğunu, bu bağlamda çeşitli basın kuruluşlarına yapılan yardımların her dönemde adeta bir gelenek haline geldiğinden bahsetmiş ve bundan dolayı gerek Kısakürek'e gerekse diğer gazetecilere örtülü ödenekten yapılan yardımlarda sakınca görmediğini belirtmiştir.<sup>36</sup> Başol, Necip Fazıl'ın hesabına yatan toplam 147 bin 500 liranın fazla olup olmadığını, ayrıca mezkûr şahsın yazılarının millet için faydalı olup olmadığını Menderes'e sorduğunda Menderes'in cevabı; "Onun yazılarının memlekete yararlı olmaktan ayrıldığını gördüğümüz zaman münasebeti kestik. Uzun zaman münasebeti kesiyoruz, tekrar geliyor;

34 Alaattin Karaca, *Mektuplarla ve Belgelerle...*, s. 135.

35 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 132.

36 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 24.

*düzelteceğim, doğruya gideceğim diyor, münasebeti tekrar tesis ediyoruz*"<sup>37</sup> şeklinde olmuştur.

Bu konuda şahit olarak dinlenenlerin başında Tevfik İleri gelmektedir. İleri, Necip Fazıl'ın Menderes ile kendisi aracılığıyla iletişim kurduğunu, ancak 147 bin liradan haberinin olmadığını, kendisi aracılığıyla yapılan yardımın 10 bin lira olduğunu belirtmiştir. Ancak bundan sonra İleri'nin mahkeme heyeti ile arasındaki diyalog ilerici-gerici tartışmasına dönüşmüştür. Mahkeme başkanı Başol, üniversite gençliğinin söylemleri üzerinden Necip Fazıl'ın gerici olduğunu ileri sürmüş ve bu konuda İleri'nin görüşünü sormuştur. İleri; *"İlerilik, gerilik mevzuu bugün olduğu gibi bundan sonra da devam edecek bir münakaşa mevzuudur. Herkes birbirine ilerisin, gerisin diyor. Şunu ifade edeyim; kızıl Rusya'ya nazaran Amerika ve İngiltere mürteci iki millettir. Onun haricinde falan geridir, filan ileridir bilmiyorum"* ifadelerini kullanmıştır.

Diyaloğa dâhil olan Başsavcı Altay Ömer Egesel, öğrenciliği sırasında fikirlerine itimat ettiği, aynı zamanda o dönem Milli Türk Talebe Birliği başkanlığı görevini yürüten Tevfik İleri'nin Necip Fazıl gibi gerici bir şahsiyete yardım için neden aracılık yaptığını merak ettiğini dile getirmiştir. Bunun üzerine İleri, amacının sadece zor durumda olan bir insana yardım etmek olduğunu, 147 bin liradan haberi olmadığını ve kendisinin sadece 10 bin liralık yardım hakkında malumatının bulunduğunu tekrarlamıştır.<sup>38</sup>

Necip Fazıl'a yapılan yardımlar konusunda dinlenen şahitlerden biri de Neslihan Kısakürek'tir. Kocasının 1957'de Fuat Köprülü'ye hakareten dolayı hapse girmesinden sonra örtülü ödenekten kendisine 3 bin liralık yardım yapılmıştır. Başol, bu diyalogdan sonra devlet görevlisi olmayan, üstelik hapse girmiş birine devletin kasasından hangi amaçla yardım edildiği, ayrıca zor durumda olan başka gazetecilerin de olduğunu, hatta cezaevi önlerinde bekleyen bu gazetecilerin ailelerinin fotoğraflarının günlerce gazetelerde yayımlandığını, bunlara neden destek çıkılmadığı gibi soruları Menderes'e

37 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No:201.621.1, lef 41; Dönemin gazetecilerinden Altan Öymen, DP'lilerin Necip Fazıl'a neden destek verdiklerini şu sözlerle anlatmaktadır; *"Evet, Büyükdöğü dergisi ve cemiyeti, günlük politikada Demokrat Parti'ye destek veriyordu, ama Demokrat Parti içindeki bazılarına 'özel olarak' daha fazla destek veriyordu. O 'bazıları' da Büyükdöğü'cuların desteğinden memnundu. Derginin telkinlerinin gereğini yerine getirmeye gayret ediyorlardı. Bunu yapamadıkları hallerde de derginin yayın çizgisiyle karşı karşıya gelmemeye dikkat ediyorlardı. DP'nin lider kadrosu ise Büyükdöğü'nün yayınlarına karşı daha mesafeli bir tutum izliyordu. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 'irtica' tehlikesi karşısında dıyarlı olduğunu zaman zaman hatırlatıyordu. Başbakan Adnan Menderes bu konuda daha 'pragmatik' sayılırdı. Necip Fazıl ve arkadaşlarının kendisine yönelik iltifatlarının taktik gereği olduğunun elbette farkındaydı. O da kendi taktiğinin gereği olarak Büyükdöğü'nün 'ideologya örgüsü' tipindeki yayınlarına ses çıkarmamayı tercih ediyordu. Ama o yayınların etkilerinin artması halinde Bayar'ın da görüşüne uygun olarak o da tutumunu değiştirebilirdi."* Altan Öymen, *Öfkeli Yıllar*, İstanbul, Doğan Yayıncılık, 2010, s. 168.

38 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201. 621.1, lef 163-164; *Cumhuriyet*, 2 Aralık 1960, s. 1,3.

yönelmiştir. Menderes, Kısakürek ailesine yapılan yardımın Necip Fazıl'ın cezaevinde olduğu zamana denk gelip gelmediğini bilmediğini, cezaevinde olan diğer gazetecilerden ise herhangi bir yardım talebinin olmadığını, o tarihlerde müracaatları durumunda onlara da yardım etmekten geri kalmayacağını ifade etmiştir.<sup>39</sup>

Netice olarak Necip Fazıl konusundaki tartışmalar yukarıda sıralandığı gibi gelişmiş, Tevfik İleri aracılık yaptığını, Menderes ise örtülü ödenekten yardım ettiğini kabul etmiştir. Mahkeme heyeti dışında Necip Fazıl hakkında olumsuz fikirlere sahip olan tek kişi ise Ahmet Salih Korur'dur. Nitekim bilirkişi raporuna yansıyan ifadesinde; "*Necip Fazıl Kısakürek'e para verilmesine hiçbir zaman vicdanen rıza göstermiş değilim. Bunu müteaddit vesilelerle izhar ettiğim için bu zat bu husustaki temaslarımı artık benimle kesmiştir. Başka kanallardan ve en son Nafia Vekili Tevfik İleri kanalı ile Başvekile müracaat eder olmuş ve Başvekilin emirlerini bana o yoldan tebliğ ettirmiştir*"<sup>40</sup> sözlerini sarf etmiştir. Nitekim Kısakürek de Korur'un bu hislerini anlamış olacak ki anılarında Korur hakkında şu ifadeleri kullanmıştır:

*"Çürümesin diye buzdolabında dondurulmuş, asık, bezgin ve adeta muhababına sövüp sayan bir yüz... Ankara masonlarının üstadı olan mumaileyh bizden ziyade efendisine beslediği gizli nefret hissiyle paraları her sayışta yüzümüze bir tokat atarcasına elindeki desteden 5000 lira ayırdı ve önümüze doğru itti. Al!"<sup>41</sup>*

Sonuç olarak Menderes, Necip Fazıl konusunda mahkeme heyeti tarafından; "*zamanında Atatürk'e hakaret eden bir zata örtülü ödenekten 100 bin liranın üzerinde maddi destek sağlamıştır. Halka ahlak dersi veren ve kumarhanelerde yakalanınca oralara observasyon için gittiğini iddia eden bu zatın Atatürk'e hakareten dolayı hapse girdiği sırada karısına örtülü ödenekten usulsüzce yardım yapılmıştır*"<sup>42</sup> gerekçesiyle suçlu görülmüştür.

## 1.2. Diğer Basın Kuruluşlarına Yapılan Harcamalar

Basın kuruluşlarına yardım hususuyla ilgili olarak Necip Fazıl'ın dışında diğer gazetecilere yapılan yardımlar da yargılamanın konusu olmuştur. Yardım yapılan gazeteciler arasında Orhan Seyfi Orhon, Peyami Safa, Yusuf Ziya Ortaç, Feyzi Boztepe, Ali Naci Karacan gibi isimler vardır.<sup>43</sup> Mehmet Ali Belig Geylangil'in ifadelerinde Ali Naci

39 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 204; *Cumhuriyet*, 6 Aralık 1960, s. 1,5.

40 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 160.489.1, lef 23.

41 Necip Fazıl Kısakürek, *Benim Gözümde...*, s. 230-231.

42 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.622.1, lef 194.

43 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 160.489.1, lef 23.

Karacan'ın 1953 yılı başlarında ve İnönü'nün Balıkesir seyahatine rastlayan bir tarihte yazdığı bir baş makaleyi Milliyet gazetesinde neşretmek için İstanbul'dan telefonla Menderes'ten izin istediğinden bahsedilmektedir. Bu ifadelerde ileri sürülen iddialara göre Geylangil makaleyi okuma görevini üstlendiğini, Menderes, Fuat Köprülü ve diğer zevat hazırken makaleyi okuduğu sırada Menderes'in birden hiddetlenerek kendisine bağırdığını, bunu gören Fuat Köprülü'nün "*Okuyanın ne kabahati var? Yazan senin beslemen!*" dediğini belirtmiştir. Karacan, gazetede yayınlanacak bir makale için dahi Menderes'ten izin alacak kadar ileri safhaya gelen bu sadakatinden dolayı Milliyet gazetesi adına örtülü ödenekten 25.000 lirası borç kaydıyla 31.500 lira destek görmüştür.<sup>44</sup>

Mahkemede bu konuyla ilgili pek çok basın mensubu şahit olarak dinlenmiştir. Bunlardan biri Son Telgraf gazetesinin imtiyaz sahibi Ethem İzzet Benice'dir. Başol, örtülü ödenekten pek çok kanun dışı usulsüz yardım yapıldığını, bunlardan birinin de Benice'ye yapılan yardımlar olduğunu söylemiş ve Benice'den bu mevzuda bildiklerini anlatmasını istemiştir. Benice, teamüller gereği Başbakanlık tarafından diğer gazetelere olduğu gibi abone ücretlerine bağlı olarak Son Telgraf'a da 15 bin lira temin edildiğini, bunun hukuki manada gayri meşru bir durum teşkil etmediğini, gazeteye yapılan sarfiyatın ise örtülü ödenekten mi veya açık tahsisattan mı yapıldığını bilmediğini ifade etmiştir. Bunun üzerine mahkeme başkanı tarafından konunun detaylandırılması istendiği için Benice daha da ayrıntıya girerek 1951 yılına kadar CHP safında gazetecilik yaptığını, bu tarihe kadar DP'ye yönelik muhalefetini şiddetli bir şekilde sürdürdüğünü belirtmiştir. Bu durumdan memnun olmayan DP iktidarı tarafından 1951'den sonra Son Telgraf'a verilen resmî ilanların kesildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca diğer gazetelerin İzmir Kâğıt Fabrikasından kilosu 60-80 kuruşa temin ettikleri kâğıdı Hükümetin emriyle kendilerine uygulanan ambargodan dolayı Koç müessesesinden 136 kuruşa almak zorunda kaldıklarından 300-400 bin lira kadar zarar ettiklerinden bahsetmiştir.<sup>45</sup>

Verdiği ifadeden Benice'nin maruz kaldığı siyasi baskıdan hem maddi hem manevi manada etkilendiğini ve bunun sonucu olarak gazetecilik ahlakına uymayacak bir şekilde farklılaşmalar gösterdiğini görmekteyiz. Nitekim ifadelerinde de işaret edildiği gibi Menderes, Kemal Aygün'ün aracılığıyla Benice ile görüşmek istemiş, Benice biraz da

44 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 160.489.1, lef 23.

45 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 181-183.



eşinin telkinleriyle Menderes ile görüşmeyi kabul etmiştir.<sup>46</sup> Bu görüşmede Menderes, kendisine muhalefette ısrar etmemesi ve tarafsız bir gazeteci olarak yayın hayatını sürdürmesi telkinlerinde bulunmuştur. Bu görüşmeden sonra Menderes'in tavsiyelerine uymuş, DP'nin destekleyicisi olmasa da CHP'nin savunuculuğundan vazgeçmiştir. Böylece hem üzerindeki siyasal baskıdan kurtulmuş hem de maddi olarak desteklenmiştir. Ancak buna rağmen 1957'de yine Son Telgraf ile Gece Postası gazetelerinin ilanları kesilmiştir.<sup>47</sup>

Örtülü ödenekten destek gören gazeteciler arasında Türk basın ve siyasî hayatında önemli bir yeri olan Burhan Belge de vardır. Mahkeme heyeti bu konuda hem Menderes'in hem de Belge'nin ifadesine başvurmuştur. Belge'ye ödenen toplam 51 bin 621 liranın mahiyetini soran Başol'a cevap veren Menderes, bu miktarın uzun bir zaman dilimine yayılmış olduğunu, Burhan Belge'nin iyi derecede yabancı dil bildiğini, kendisinin çoğu defa yabancı gazetecilerle temas etmek üzere görevlendirildiğini, bu suretle bir takım masraflarının örtülü ödenekten karşılandığını belirtmiştir.<sup>48</sup>

Menderes'in konuştuğu celseden epay sonra Belge'ye söz hakkı verilmiştir. Belge, kendisine benzer yardımların Atatürk döneminde ve Refik Saydam ile Şükrü Saraçoğlu'nun başbakanlıkları sırasında da yapıldığını söyleyerek sözlerine başlamıştır. Menderes'in yukarıdaki ifadelerini tasdik eden Belge, 1950'de başlamak suretiyle 1957'ye yani milletvekili olacağı zamana kadar örtülü ödenekten kendisine aylık 500 lira yardım yapıldığını, bu paranın şahsı için değil, tamamen maksadına hâsıl olarak harcadığını, tüm hesabın ortada olduğunu ifade etmiştir.<sup>49</sup>

Örtülü ödenekten basına yapılan yardım hakkında mahkemede şahit olarak dinlenenlerden biri de Akbaba adlı mizah gazetesinde çalışan Orhan Seyfi Orhon'dur. Orhon, örtülü ödenekten hiçbir talebinin olmadığını, ancak 1950 seçimlerinde milletvekili seçilemeyince maddî bakımdan zor durumda kaldığını, dönemin hükümetinden hiçbir

46 Ancak Benice'nin bu iddiasına Adnan Menderes şu sözlerle karşı çıkmıştır; *"Beyefendi hatırlamıyor olanları. Kendisini durup dururken ben çağırmış değilimdir herhalde. Kendisi müracaat ederek gelmişlerdir. Kemal Aygün'den sorabilirsiniz. Ben mi telefon etmişim, yoksa Ethem İzzet Benice mi Kemal Aygün'e müracaat edip benimle konuşmak için vesile aramıştır? Yalnız hatırlıyorum, bir iki defa Ankara Palas'ta kendisiyle karşılaştık, görüştük ve bir arkadaş sıfatıyla görüştük, dediği doğrudur. Gidişimizi beğenmiyor musunuz hasbihalimiz olmuştur. Ama hiçbir zaman bu Gece Postası, Son Telgraf gazetesinin bu şekilde bir muameleye tabi tutulması hususunda bu manaya delalet etmez."* BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 185

47 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 184.

48 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 41.

49 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 165. Belge'ye bundan başka 1957 Seçimlerinden sonra aldığı 3 bin liranın mahiyeti sorulmuş, Belge de bu paranın Ahmet Salih Korur tarafından kendisine 1957'den önceki hizmetlerine karşılık olarak verildiğini, bundan başka örtülü ödenekten hiçbir harcama yapmadığını söylemiştir. Belge, son olarak rakamın büyük bir miktar olduğunu, reddedilebileceğini belirtmiştir. BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 166



talepte bulunmadığı halde kendisine 1500 lira yardım yapıldığını belirtmiştir. Ancak Başol'un iddiasına göre Orhon, İsmet İnönü'yü hicveden bir kitapçık çıkardığı için iktidar tarafından 1500 lira ile ödüllendirilmiştir. Orhon ise söz konusu hicivlerin mahkeme heyetine yanlış aksettirildiğini, bu hicivleri CHP zamanında yazdığını, yalnızca parti iç bünyesi hakkında ifadelerinin olduğunu, ne İnönü'yü ne de partinin kendisini hedef almadığını ifade etmiştir.<sup>50</sup>

DP iktidarı boyunca yalnız hâlihazırdaki basın kuruluşlarına yardımlar yapılmamış, aynı zamanda yeni kurulmuş veya bizzat Adnan Menderes tarafından kurulması teşvik edilen gazete ve mecmualara da örtülü ödenekten tahsisat ayrılmıştır. Türk Düşüncesi mecmuası buna örnek olarak gösterilebilir. Peyami Safa tarafından Menderes'in telkinleriyle 1952 yılında kurulan bu yayın organı; sanat, ilim ve kültür mecmuası parolasıyla aylık olarak yayınlanmıştır. Türk Düşüncesi, yayın hayatını sürdürdüğü sekiz yıl boyunca örtülü ödenekten 49 bin lira destek görmüş ve bu husus Yassıada'da gündeme geldiğinde şahit sıfatıyla Safa'nın bilgisine başvurulmuştur. Safa, mahkemede verdiği ifade de Türk Düşüncesi adlı mecmuanın kuruluş masrafları için (idarehane, telefon, kâğıt vb.) 25 bin lira, kurulduktan sonra ise Başbakanlıktan senede 3 bin lira yardım aldığını ve mecmuanın aydın sınıfına hitap eden özellikte olduğunu söylemiştir.<sup>51</sup>

Mahkeme heyetinde aslında Safa'nın şahitliğinden önce Türk Düşünce mecmuasıyla ilgili bir düşüncenin var olduğu kanaatindeyiz. Bu nedenle Safa şahit olarak mahkemeye çağırılmasına rağmen mahkemeye DP destekçisi ve bu desteğinden dolayı örtülü ödenekten beslenen bir gazeteci suçlamasına maruz kalmıştır. Mahkemeye göre mecmuanın büyük miktarda nakdi destek almasının sebebi bu özelliğidir. Safa, mahkemenin bu görüşüne karşı çıkmış, bu yaklaşımı bir suçlama gibi kabul ederek öyle olmadığına dair görüş beyan etmiştir. Ona göre mecmua yayın hayatı boyunca hiçbir satırında DP'yi savunmamış, kuruluş amacı gereği politikadan uzak durmuş, kendisi de Milliyet ve Tercüman gazetelerinde yazdığı köşe yazıları örneğindeki gibi DP'ye en şiddetli eleştirileri yönelten gazetecilerden biri olmuştur. Hatta Safa'nın iddiasına göre 1954-1959 yılları arasında yazdığı köşe yazılarından dolayı Menderes kendisine kırmıştır.<sup>52</sup>

50 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 221-223.

51 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201. 621.1, lef 197.

52 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 198.

## 2. Devlet Kurumlarına Yapılan Yardımlar

### 2.1. Cumhurbaşkanlığı ve TBMM'ye Yapılan Harcamalar

Mahkeme tarafından hazırlatılan örtülü ödenekle ilgili bilirkişi raporunun üçüncü ve dördüncü bölümleri Cumhurbaşkanlığı ile TBMM'ye aktarılan paralar hakkındadır. Bu rapordan yola çıkarak olaylar takip edildiğinde Cumhurbaşkanlığınca örtülü ödenekten sürekli avans alındığı, muhtelif konularda ödemeler yapıldığı görülmektedir. En çok öne çıkan ödemeler ziyafet, seyahat masrafları, şahsi hediyeler, dernek ve şahıslara yardımlar ve DP balolarıdır. Burada harcama kaleminde olan ziyafetlerin büyük bir çoğunluğu aslında Cumhurbaşkanlığına değil, DP'lilere aittir.<sup>53</sup>

Bu husus mahkemede gündeme geldiğinde dönemin Cumhurbaşkanlığı Daire Müdürü Memduh Uraz, masrafların mahiyeti hakkında bilgi vermiştir. Buna göre 1954 tarihine kadar normal seyirde giden Cumhurbaşkanlığı giderleri bu tarihten itibaren 1960'a değin dereceli bir şekilde artmıştır. Bilhassa 1958-1959 ve 1960'ın ilk üç ayı olmak üzere 15-16 aylık süre zarfında örtülü ödenekten 145 bin lira para alınmıştır. Veresiye olarak alınan paralar; ziyafet giderleri, bazı köy ve kaza okullarına yardım şeklinde harcanmıştır.<sup>54</sup> Bu hususta Menderes, Cumhurbaşkanlığı makamının kendi tahsisatının bazı ihtiyaçlar için kâfi gelmediğinden, birtakım faydalı temaslar için örtülü ödenekten buraya nakit aktarıldığını kabul etmiştir.<sup>55</sup> Bundan sonra mahkeme başkanı ile Menderes arasında örtülü ödeneğin kullanımına yönelik bir usul tartışması yaşanmıştır. Başol, Cumhurbaşkanının ihtiyacı halinde örtülü ödenekten resmî ziyafetler için destek alabileceği, ancak bu ödenekten DP balolarına harcama yapılmasına izin verilmemesi gerektiği görüşündedir. Menderes'in görüşü ise aksi yöndedir. Yani Cumhurbaşkanı gerekli gördüğü her durumda örtülü ödenekten harcama yapabilecek bir mevkie sahiptir.<sup>56</sup>

Mahkeme kayıtlarına göre TBMM Başkanlığının ve Meclis Başkanı Refik Koraltan'ın özel ihtiyaçlarıyla ilgili muhtelif masrafları için örtülü ödenekten tahsisat ayrılmıştır. 2-3 bin liralık avanslar şeklinde yapılan bu sarfiyatlar, düzenli olarak devam etmiştir. Bu minvalde Koraltan'ın İsviçre'deki ameliyat ve tedavi masrafları ile 1958 yılında yaptığı resmî olmayan Paris, Belçika ve Hollanda gezisi giderleri örtülü ödenekten karşılanmıştır.<sup>57</sup> Konuyla ilgili olarak Koraltan'ın mahkemede uzun savunmaları vardır. Bu savunmalarda

53 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 160.489.1, lef 23.

54 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 91.

55 Cumhurbaşkanlığı mutemedi Mehmet Öztürk, mahkemedeki şahitliği sırasında Cumhurbaşkanlığı bütçesinde Cumhurbaşkanının seyahat ve ziyafet masrafları için bir bölümün olmadığını söylemiştir.

56 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 42.

57 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 160.489.1, lef 26.

1950'den 1954'e kadar büyük miktarda masrafların olmadığı ileri sürülmüş, sadece Meclis Başkanlığı sıfatıyla farklı hayır kurumları ve derneklerle birlikte birtakım etkinlikler düzenlendiği, bu etkinliklerin gerçekleştirilmesi hususunda Başbakanlıktan mali destek istenildiği belirtilmiştir. Başbakan Adnan Menderes de bu faaliyetlere örtülü ödenekten destek verilmesi yönünde Ahmet Salih Korur'a talimat vermiştir.<sup>58</sup>

Mahkemenin devamında Başsavcı Altay Ömer Egesel'in örtülü ödenekten ameliyat masrafları ve özel seyahatleri için harcama yapıp yapmadığı, bu suretle yapılan harcamaların geri ödenmesi hususunda müracaatta bulunup bulunulmadığı sorusuyla muhatap olan Koraltan'ın cevabı bir hayli ilgi çekicidir. Bu cevaba göre Koraltan, ameliyat olduktan sonra hastanede fazla kaldığını, bu mevzu ile dürüstlüğüne çok güvendiği özel kaleminin ilgilendiğini belirtmiş ve konunun onun tarafından Menderes'e iletilindiğini söylemiştir. Menderes, bu görüşmede "*merak etmeyiniz ben sıkıntınızı gideririm*" ifadesini kullanmış ve örtülü ödenekten tahsisat ayırmak suretiyle sorunu çözmüştür. Koraltan, savunmasının devamında yaptığı yardımlarından ötürü Menderes'e teşekkür ettiğini ve takdir hakkı Başbakanın olduğu için kendisine yapılan sarfiyatı iade etmeyi düşünmediğini belirtmiştir.<sup>59</sup>

Koraltan'ın durumuna benzer örnekler gerek CHP gerekse DP iktidarı döneminde çoğaltılabilir. DP Erzurum Milletvekili Münip Özer hastalığından ötürü yardım edilen kişilerdendir. Örtülü ödeneğin usulsüz kullanımıyla ilgili mahkemede ifadesine başvuru Özer, teşhisi konulamayan ağır bir hastalık geçirerek kaldırıldığı hastaneden ateşi yüksek bir şekilde çıktığını, Türkiye'de tedavisinin mümkün olmadığını ve bunun üzerine Başbakan Adnan Menderes'e başvurduğunu belirtmiş, akabinde 10 bin lira yardım suretiyle İngiltere'ye tedavi olmak için gittiğini dile getirmiştir. Bu savunmadan sonra araya giren Başol, "*kendi paranızla gitseydiniz, mebussunuz tahsisatınız yüksek. Ne dâhilde ne de hariçteki hiçbir maaş ve ücret sahibi ile mukayese edilemeyecek kadar yüksek*" sözleriyle Özer'e yüklenmiştir. Özer ise o zaman parasının olmadığını, iyileştikten sonra Menderes'i ziyaret ederek 10 bin lirayı geri iade etmek istediğini ancak Menderes'in "*sonra düşünürüz*" söyleminin ardından konunun kapandığını ifade etmiştir. Menderes'in mahkemede "*uzun bir rahatsızlık geçirdi, tedavisi için bu parayı verdik. Kendisi de iade edeceğini söyleyerek aldı. O gün parası yoktu. Zaten bitkin bir haldeydi. Avdetime uğradı ve parayı ödeyeceğini söyledi. Sıkıştırma kendini, olunca verirsin dedim*" şeklindeki sözleri Özer'in ifadelerini doğrular nitelikte olmuştur.<sup>60</sup>

58 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 108.

59 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 109.

60 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.621.1, lef 175-176

CHP iktidarı döneminin önde gelen siyasi şahsiyetlerinden ve devlet adamlarından Hilmi Uran da anılarında hastalık geçirdiğinden ve 4 Kasım 1933'ten 2 Nisan 1934 tarihine kadar Fransa'da kaldığından bahsetmektedir. Fransa'ya gidiş-dönüş ve tedavi masrafları ise devletin hangi bütçe kaleminden veya dönemin Başbakanı İsmet İnönü'nün bizzat şahsı tarafından olup olmadığı bilinmemekle beraber karşılanmıştır. Uran, anılarında İnönü'ye şu cümlelerle şükranlarını sunmaktadır;

*“Her şeyden evvel belirtmek isterim ki benim hastalığımı tedavi ettirmek için doktorların tavsiyesine uyarak Avrupa'ya gidebilmiş olmam, Başvekil İsmet Paşa'nın bana yaptığı para yardımıyla kabil olmuştu. Aksi takdirde, ben kendi mali durumumla Avrupa'ya gidemez ve vekâlet işlerini üstümden atmış olsam da kim bilir gene hastalığımı yenemezdim.”<sup>61</sup>*

Ayrıca CHP iktidarının son iki buçuk ayına tekabül eden zaman diliminde örtülü ödenekten şu harcamalar yapılmıştır:

Harcamanın Mahiyeti	Harcanan Miktar (Lira)
Liste mucibince şahıslara yardım	50.000
Hariciye Vekâleti şifre memurlarına	3600
Özel Kalem Müdürlüğüne	6000
Maliye Bakanlığı Müdürlüklerine	6240
Özel Kalem Müdürlüğüne	3000
Özel Kalem Şefine	840
Özel Kalem Memurlarına	1800
Emir Subayına	2160
Bayramlarda (Diyaret İşleri Başkanına, Özel Kalem Şef ve Memurlarına, Vazifeli Polis ve Jandarma Şöforlere)	3500
İzinli giden memurlara	5000
Liste mucibince verilen	900
Tahsil masraflarına ödenen	3405

**Tablo 3:** CHP İktidarının Son Aylarında Örtülü Ödenekten Yapılan Bazı Harcamalar

Görüldüğü üzere müşkül durumdaki şahıslara yardım sadece DP iktidarı döneminde olmamıştır. CHP iktidarı döneminde de örtülü ödenekten mi yoksa bir başka bütçe kaleminden mi olduğu bilinmemekle beraber bu tür yardımlar yapılmıştır. Bu bağlamda DP iktidarı boyunca muhalefet saflarında yer alan, hatta yazılarından dolayı defalarca hakkında soruşturma açılan gazeteci Cüneyt Arcayürek, Örtülü Ödenek Davasının yeterince araştırılmadan yürütüldüğünü iddia ederek mahkemeyi eleştirmiştir. Arcayürek'e göre Menderes'in yaşantısındaki sert tutumuyla özel yaşantısındaki insanlara bakış açısı çoğunlukla birbirine aykırı düşmekteydi. Menderes, insanlara yumuşak bakardı. Hele yaşam sıkıntısı söz konusu olduğunda gerekli yardımı esirgemezdi. Arcayürek,

61 Hilmi Uran, *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)*, Yay. Haz. Cem Çobanlı ve Pınar Güven, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007, s. 238.

Menderes'in CHP'nin ünlü siyaset adamlarından Faik Ahmet Barutçu'nun kanser olduğunu duyunca devletin maddi ve manevi tüm olanaklarını seferber ettiğinden söz etmiştir. Arcayürek'e göre Menderes yeterince araştırılmadan infaz edilmiştir. Bu düşüncesini şu sözlerle ifade etmektedir;

*“1960 ihtilalinden sonra kimi yazarlara Başbakan'ın örtülü ödeneğinden paralar verildiğini kanıtlayan belgeler çalışma odasındaki kasadan çıktıktan sonra bunları 'o yazarları satın almak amacıyla kullandığı' bütün basınca savunuldu. Elbette siyasetçiler bu konuyu basından da çok sömürdü. Bir yasaya bağlı olmayan, bir Başbakan'ın dilediği gibi kullanması için devlet bütçesinden ayrılan örtülü ödeneği, bu biçimde kullandığı için Menderes karalandı. Bu parayı kullanırken kimi hatalar yapmamış mıydı? Belki yapmıştı. Oğullarından birine gönderilen paranın bu ödenekten alındığından tutunuz, kendisine “cimbız” aldığına değin, -sömürüye yakın- türlü amaçlarla kullanılmıştı ödenek. Ama, ödenekten para alan yazarlar bu parayı neden almışlardı? Yalnızca satılmışlar mıydı? Yoksa yaşamlarında sıkıntıya düştikleri bir noktada – istedikleri için- Başbakan'dan yardım mı görmüşlerdi? Hiçbiri araştırılmadı.”<sup>62</sup>*

## 2.2. Milli Emniyet Teşkilatına Yapılan Harcamalar

DP iktidarının ilk yıllarında Milli Emniyet Teşkilatına<sup>63</sup> yabancıların, bilhassa Amerikalıların hâkim olduğu yönünde söylentiler kulaktan kulağa yayılmaktaydı. 1955'ten sonra bu söylentiler iyice alevlenmiş, bunun üzerine Adnan Menderes işin esasını araştırması için 1957 yılının Nisan ayında Ahmet Salih Korur'u altı aylığına teşkilat başkanı olarak tayin edip İstanbul'a göndermiştir. Korur, görevde olduğu süre boyunca Amerikalıların Türk istihbarat mensuplarına maaş ödemesinin önünü kesmeye çalışmış, bu durum haliyle örtülü ödenek harcamalarının artmasına neden olmuştur. Birden bire artan istihbarat harcamaları Yassıada'da Örtülü Ödenek Davasına konu olmuş ve devlet menfaatleri gereği istihbarat harcamaları iki gizli celse şeklinde yapılmıştır. Korur ile Menderes bu celselerde Milli Emniyet Teşkilatına yabancı servislerin yaptığı maaş ödemelerine nasıl son verdiklerini açıklamışlardır.

Korur, gizli celsede sözlerine; talimatın Menderes tarafından “*bu işe gir, gör bakalım mahiyetini öğren*” sözleriyle kendisine verildiğini belirterek başlamıştır. Buna göre Amerikalıların Milli Emniyet Teşkilatına hâkim olduğu yönünde dedikodular yayılmıştı. Korur, bu bağlamda yürüttüğü tetkiklerde iddiaların gerçek olduğunu görmüştür. Tetkikler neticesinde İstanbul'da bir okul, yine İstanbul teşkilatı ve Yeşilköy'deki soruşturma teşkilatının maaşları tamamıyla Amerikalılar tarafından ödenmekteydi. Sadece Amerikalılar değil, aynı zamanda İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlar da müşterek

62 Cüneyt Arcayürek, *Bir İktidar Bir İhtilal 1955-1960*, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1985, s. 203.

63 Kurumun günümüzdeki adı Milli İstihbarat Teşkilatı'dır.

faaliyetler için teşkilata para aktarmaktaydı. Fakat diğer ülkelerin ödedikleri miktarlar Amerikalılar kadar değildi.<sup>64</sup> Aksi olan durum Amerikalıların ödemeleri doğrudan teşkilat merkezine değil de Türk memurlarına bizzat yapıyor ve kendi memurları gibi kullanıyor olmalarıydı. Dinleme servisleri, bilhassa Beyoğlu'ndaki bir dinleme noktasında çalışan memurların maaşları yine onlar tarafından ödenmekteydi. Korur, tüm bunların tespitini yaptığını ve durumu Menderes'e bildirdiğini ifade etmiştir.<sup>65</sup>

Menderes, ortaya çıkan neticeden memnun kalmamış ve yabancıların Türk istihbaratına yılda 1.5 milyon lira civarında tutan maaş ödemelerini kesmeye karar vermiştir. Başbakanlıkça alınan karara göre 1957 yılında dış servislerden gelen paralar hemen kesilecek, birkaç ay idare edilerek 1958 yılı bütçesinde Milli Emniyete ayrılan tahsisat arttırılacaktı. Korur, bu karara göre hareket ederek Amerikalılardan iki ay boyunca para almamış, ayrıca İstanbul teşkilatlarına ABD'den kati surette maaş almamaları yönünde emir vermiştir. Ancak müşterek operasyonlarda masraflar tahakkuk ettirilip iki taraf arasında paylaştırılacaktır. Korur'a göre Amerikalılar bunu belki de vaziyetlerini kurtarmak ve Türk devletinin izzet-i nefsine dokunmamak için memnuniyetle karşılamışlardır. 1957'den sonra örtülü ödenek harcamalarının birden artmasının sebebi de tam olarak bu idi. O yıla kadar Milli Emniyete ayrılan bütçe 2.5 milyon kadar iken birden 4 milyon lira civarına yükselmiştir. Neticede devletin itibarı kurtarılmaya çalışılmıştır.<sup>66</sup>

Korur'un yukarıda anlattıklarını Menderes de tasdik ederek tekrarlamıştır. Ancak Amerikalıların iki aydan sonra tahsisat aktarımına devam edip etmediği Başol'da soru işareti olarak kalmıştır. Kendisine yöneltilen soruyu cevaplayan Korur, iki aydan sonra ortak hizmetlerin iki teşkilat arasında bölüştüğünü dile getirmiştir. Mesela, İran sınırında ortak takip edilen bir eşkıyalık hareketinin masrafı 15 bin lira tutuyorsa bu miktarı iki teşkilat eşit şekilde paylaşacaktır. Ayrıca Amerikalılar paylaşılan miktarı doğrudan Milli Emniyet mensuplarına değil de merkeze gönderecekler ve böylece her şey usulünce işlemiş olacaktır.<sup>67</sup>

Mahkeme heyeti yapılan savunmalar karşısında ikna olmuş ancak ortaya yeni bir sorun çıkmıştır. Bilirkişiler tarafından tespit edilen ve nerede kullanıldığı tam olarak

64 Amerikalılar 100, İngilizler 30, Fransızlar 7-8, İtalyanlar 4 bin lira

65 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.622.1, lef 130.

66 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.622.1, lef 130-131; Örtülü ödeneye ayrılan tahsisatın artması bazı muhalif milletvekilleri tarafından sorgulanmıştır. 1958 yılının sonundaki Bütçe Komisyonu toplantısında CHP'liler örtülü ödenekteki bir buçuk milyon liralık eleştirerek bunun altında yatan sebebi sormuşlardır. Cumhuriyet gazetesine göre bir DP milletvekili örtülü ödenegin ince hesaplara dayandığını ve kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. *Cumhuriyet*, 26 Aralık 1958, s. 5.

67 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.622.1, lef 134-135.

belli olmayan, kayıtlara geçmemiş 261 bin lira meselesi uzunca tartışılmıştır. Korur, savunmasına evvela bu paranın nereden geldiğini anlatarak başlamıştır. Buna göre 1953'te Milli Emniyet Reisliği görevinden ayrılıp Bağdat Büyükelçisi olan Naci Perkel, diğer devletlerle müşterek yürütülen operasyonlardan gelen 261 bin lirayı daha sonra kullanılmak üzere tasarruf etmiş, Bağdat'a görevlendirilmesi üzerine ise bu paradan Başbakan Menderes'e bahsetmiş ve Menderes de Perkel'e parayı Korur'a teslim etmesi gerektiğini söylemiştir. Korur, devraldığı bu parayı aylık sarfiyat mahiyetinde olmadığı için Perkel'in halefine devretmemiş, ihtiyaç duyulması halinde harcanmak üzere müsteşarlık kasasında saklamıştır.<sup>68</sup>

Korur, Milli Emniyetteki görevine başladıktan ve Menderes'ten izin aldıktan sonra söz konusu 261 bin lirayı küçük harcamalar yaparak değerlendirdiğini söylemiştir. Ancak mahkeme başkanı Başol, bu açıklamalardan tatmin olmamış ve paranın Perkel'den sonra gelen teşkilat başkanına neden teslim edilmediğini sormuştur. Korur yukarıdakine benzer şekilde savunmasını şu sözlerle yapmıştır;

*“Sayın Başkanım, günlük masraf için elde tutulan bir para değildir. Bu öyle bir paradır ki Milli Emniyetin günlük veyahut aylık masrafları için değil, fevkalade bir hal zuhurunda sarf edilmek üzere bir kenara konulmuş paradır. Böyle bir para olduğu yoktur kayıtlarda yoktur. Ben o zaman bu parayı yedirdim. Müteakip senelerde yapacağımız tasarrufla kapatırız diye düşündüm.”<sup>69</sup>*

Mahkeme heyeti ikna olamamış olmalı ki 261 bin lira ile ilgili pek çok şahit dinlenmiştir. Bu şahitlerin en önemlisi Naci Perkel'dir. Perkel, şahitliği sırasında Başol ile soru cevap şeklinde uzun bir diyalog yaşamıştır. Bu diyaloglar daha çok usule yönelik olmuş ve kesin bir sonuç elde edilememiştir. Çünkü gerek Korur'un gerekse Perkel'in ifadelerinden çıkan ortak neticeye göre Milli Emniyetteki harcamalar, devlet menfaatleri gereği hiçbir kontrole tabi tutulamaz nitelikte idi. Her sene sonu geldiğinde vesikalar imha edilir ve yeni yıl için kayıtlar tekrar tutularak bu döngüye devam edilirdi. Bu itibarla teşkilatın başında olan kişinin dürüstlüğüne güvenilmelidir. Zira milli hizmet düzgün çalışmaz ve ortaya güvensizlik problemi çıkar. Sonuç olarak Korur'un yukarıda sıralanan sebeplerden ötürü Milli Emniyetin başında bulunduğu süre zarfında istihbarat harcamalarının kaydını tutmadığı söylenebilir. Yoksa on yıl boyunca imha etmesi gereken vesikaları elinde bulunduran Korur'un teşkilat başkanlığı esnasında da yaptığı harcamaların kaydını tutup saklaması pekâlâ mümkündü.

68 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.622.1, lef 128.

69 BCA Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.622.1, lef 153.

### 3. Örtülü Ödenek Davası Kararları

Örtülü ödenek davasında sanık olarak Adnan Menderes ile Ahmet Salih Korur yargılanmış ve mahkemece aşağıda sıralanan;

- 1- Mahkeme heyeti Menderes'in kendisine ve ailesine yapılan harcamalar suretiyle zimmetine 212.500 lira geçirdiğine. Korur'un da 28.407 lira geçirdiğine,
- 2- Menderes'in kendi partisine ve parti mensupları ile taraftarlarına 1.212.364 lira sarf ettiği ve bu bağlamda DP yararına yapılan harcamaların onun zimmetini teşkil ettiği,
- 3- Menderes'in kendisini ve DP iktidarını destekleyen yazarlara, gazetecilere, mecmua ve ajansa örtülü ödenekten türlü yardımlarda bulunduğu, bu yardımlarda parti menfaatlerini öncelediği böylece yalnız istihbarat ve devletin yüksek menfaatlerine harcanması gereken bütçeyi, iktidarını tutan gazete yazarlarına akıttığı,
- 4- Cemiyetlere bağış, şahıslara yardım, Cumhurbaşkanlığı masrafları gibi harcamalar örtülü ödenekten karşılandığı, esasen bu kabil masraflar için Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlıklar bütçelerinde az veya çok tahsisatın bulunduğu, bunlar kâfi gelmediği takdirde 1050 sayılı kanun gereğince muamele yapılması gerektiği icabında sonraki sene için bütçesine ona göre yeterli tahsisatın konması gerektiği halde bu kanuni icaplara riayetsizlik edildiği ve böylece Adnan Menderes'in görevini kötüye kullandığı kanaatlerine varılmıştır.<sup>70</sup>

Buna göre Menderes'in 4.878.284 lira ve Korur'un 28.407 lira zimmetlerine geçirdikleri, Menderes'in ayrıca 7.456.261 lira usulsüz sarfiyat ve ödemelerde bulunmak suretiyle görevini kötüye kullandığı kanaati oluşmuştur. Neticede Menderes, görevi kötüye kullanmak suçundan 11 yıl 8 ay ağır olmak üzere 15 yıl 2 ay hapse, 4.878.496 lira ağır para cezası ile cezalandırılmasına oy birliğiyle karar verilmiştir. Ahmet Salih Korur ise 2 yıl 11 aya mahkûm olmuştur.<sup>71</sup>

Örtülü ödenek mevzuuyla alakalı olarak Yassıada mahkeme tutanaklarıyla birlikte o dönemde yaşayanların anılarında anlattıkları önemli bir veri teşkil etmektedir. Davaların seyri içerisinde de dönemin anılarında geçen bilgilere yeri geldiğince değinilmiştir. Tarafımızca tespit edilen ancak yukarıda değinilmeyen sadece iki anı mevcuttur. Bu

70 *BCA* Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.623.1; Rasih Nuri İleri, *Örtülü Ödenek (27 Mayıs Menderes'in Dramı)*, İstanbul, Scala Yayıncılık, 1996, s. 71-82.

71 *BCA* Fon No: 10.9.0.0- Yer No: 201.623.1, lef 39.



anılar davanın geneli hakkında yorumda buldukları için yine tarafımızca davanın sonunda ele alınmıştır. Bunlardan biri İsmet Bozdağ'ın anılarıdır. Bozdağ, anılarında Menderes ve örtülü ödenek hakkında şu tespitlerde bulunmuştur;

*“Adnan Menderes, devlet parasına titiz bir adam olduğu için, örtülü ödenekten yapılacak harcamaların –resmî olmasa bile- düzenli biçimde yazılmasını buyurmuştu. Bu buyruğu 10 yıl aksamadan sürdürüldü ve en ufak harcamalar bile bir deftere kaydedildi. İşte bu defter 27 Mayıs'tan sonra komitenin eline geçmiş, Menderes'in alınmasını istediği bir cumbuzun parasının buradan verildiği ve bazı geceler Menderes'in evine gönderilmek için satın alınan meyve ve sebzelerin de parasının buradan karşılandığını görmüşler ve Menderes gibi bir başvekil için; 'evinin meyvesini bile örtülü ödenekten karşıladı' demek yüreksizliğini yapmaktan çekinmemişlerdir.”<sup>72</sup>*

Bir diğer değerlendirme ise Rasih Nuri İleri'nin anılarında geçmektedir. İleri, Burhan Apaydın ile olan diyalogundan Apaydın'ın dilinden şunları söylemektedir;

*“Menderes bana şunları söylemişti: Anayasa'yı ihlal davasından idamum isteniyor. Ben idamdan korkmuyorum. Önem verdiğim tek dava örtülü ödenek davasıdır. Bu davadan idamum istenmiyor. Ancak en korktuğum şey, tarihe 'hırsız başbakan' olarak geçirilmek istenmemdir. Buna engel olmak için gereken çabayı göstermenizi rica ediyorum. Şahsıma örtülü ödenekten tek kuruş dahi geçmemiş olmasına rağmen maruz kaldığım ağır itham beni üzüyor. Örtülü ödeneğin tamamını cebime koyabilirdim. Kimse de bundan ne haberdar olabilir, ne de hesabı sorulabilirdi. Bense örtülü ödeneğin nerelere sarf edildiğinin tek tek gösterilmesi için emir verdim.”<sup>73</sup>*

## Sonuç

Biliyoruz ki tarih boyunca devletlerin karşılaştığı sorunlardan biri yolsuzluk meselesidir. Devletlerin mukadderatını tayin eden iktisadi zenginliğin siyasi ve/veya idari zümrelere kendi menfaatleri çerçevesinde pay edilmesi her devirde ve toplumda karşılaşılmış, pek çok krize neden olarak tarihteki yerini almıştır. Türkiye'de yolsuzluk tartışmaları her dönemde olduğu gibi DP iktidarı döneminde de siyasetin ve yargının gündemine girmiştir. Ancak bu dönemin kendinden önceki dönemlerden bir farkı vardır ki o da bir darbe ile sonlandırılmış olmasıdır. Bu nedenle DP iktidarı ile ilgili yolsuzluk tartışmaları askeri mahkemenin konusu olduğu için yolsuzluğun ötesinde bir anlam kazanmıştır. Onun kazandığı bu yeni anlam birçok tartışmalara neden olmuştur. Mahkemenin yargılananlara karşı sahip olduğu ön yargı yolsuzluk konusu olmayacak birçok hususu yolsuzluk konusu haline getirmiştir.

72 İsmet Bozdağ, *Darağacında Bir Başbakan Menderes Menderes*, İstanbul, Truva Yayınları, 2007, s. 245.

73 Rasih Nuri İleri, *27 Mayıs Menderes'in Dramı*, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1986, s. 13.

Yassıada'daki yargılamalarda pek çok siyasi dava görüldüğü gibi mali davaların da iddialar içerisinde azımsanmayacak derecede geniş bir yer tuttuğu görülür. Bunlardan biri de örtülü ödeneğin amacı dışında kullanıldığı ve bu ödenekten zimmete para geçirildiğine yöneliktir. Dönemin Başbakanı Adnan Menderes ve Başbakanlık Özel Kalem Müdürü iddiaların odak noktasındadır. Çalışmaya konu teşkil eden basına ve devlet kurumlarına örtülü ödenekten yapılan yardımlar hakkında mahkemede uzun tartışmalar yaşanmıştır. Tartışmalarda mahkeme heyeti örtülü ödeneğin usulsüz kullanıldığını öne sürmüş, sanıklarsa kendilerini savunmuştur. Bu noktada devletin gizli ödeneği olan bir kaynağın usulsüz ve kişisel ihtiyaçlar doğrultusunda kullanıldığı iddiaları karşısında Menderes'in harcamaları inkâr etmemesinden yola çıkarak diyebiliriz ki örtülü ödeneğin suiistimal edildiğiyle ilgili mahkemenin ileri sürdüğü suçlamalarda bir gerçeklik söz konusudur. Ancak örtülü ödenek, DP dönemine has bir bütçe olmayıp, önceki hükümetler sürecinde de benzer harcamaların mezkûr ödenekten yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda iddiaların Menderes ve Korur'a biçilecek olan cezaya argüman teşkil edecek bir mahiyete dönüştürüldüğü düşüncesindeyiz. Zira önceki dönemin uygulamalarından her ne kadar örtülü ödenekten olup olmadığı kesin olarak bilinmese de çeşitli basın kuruluşlarına, şahıslara ve kurumlara yardımlar yapılmıştır. Haddizatında iddiaları çürütmek ve iddiaların mesnetsizliğini ortaya koymak noktasında Menderes'in beyanatları ve kanıtlarının mahkeme tarafından dikkate alınmamış olması bu fikri destekler niteliktedir. Sonuç olarak bu dava kapsamında yer alan; şahsi harcamalar, Milli Emniyet Teşkilatı'na tahsis edilen meblağlar, partiye yakın muhtelif basın kuruluşlarına aktarılan miktarlar, yabancı elçilerin ziyaret masrafları ve diğer harcama kalemlerinin Yassıada mahkemelerine konu edilip usulsüz ve yolsuzluk olarak nitelendirilmesini dönemin siyasi konjonktürünün bir dayatması şeklinde değerlendirmek mümkündür.

---

**Hakem Değerlendirmesi:** Dış bağımsız.

**Çıkar Çatışması:** Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

**Finansal Destek:** Bu çalışma Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. (SDK-2018-7180)

**Peer-review:** Externally peer-reviewed.

**Conflict of Interest:** The author has no conflict of interest to declare.

**Grant Support:** This study was supported by Van Yüzüncü Yıl University Scientific Research Projects Coordination Unit. (SDK-2018-7180).

---

## KAYNAKÇA

### 1. Arşiv Belgeleri<sup>74</sup>

*Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)*

### 2. Resmî Yayın ve Tutanaklar

*Resmî Gazete*, Sayı: 25326, 10 Aralık 2003

### 3. Süreli Yayınlar<sup>75</sup>

*Dünya*

*Tercüman*

*Cumhuriyet*

*Akşam*

### 4. Kitap ve Makaleler

Arcayürek, Cüneyt: *Bir İktidar Bir İhtilal 1955-1960*, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1985.

Ayverdi, İlhan: *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2010.

Bozdağ, İsmet: *Darağacında Bir Başbakan Menderes Menderes*, İstanbul, Truva Yayınları, 2007.

Ciner, Şahin: *Mesture*, İstanbul, Asi Kitap, 2018.

Cerrahoğlu, Piraye Bigat: *Demokrat Parti Masalı*, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1996.

Çoruk, Ali Şükrü: “İttihat ve Terakki Tarafından Birinci Dünya Savaşı Sırasında Basın ve Edebiyat Dünyasına Yapılan Örtülü Ödenek Harcamaları”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C 58, S 1, 2018, 75-97.

İleri, Rasih Nuri: *27 Mayıs Menderes'in Dramı*, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1986.

İleri, Rasih Nuri: *Örtülü Ödenek (27 Mayıs Menderes'in Dramı)*, İstanbul, Scala Yayıncılık, 1996.

Kısakürek, Necip Fazıl: *Benim Gözümde Menderes*, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 2002.

Karaca, Alaattin: *Mektuplarla ve Belgelerle Necip Fazıl Adnan Menderes İlişkisi*, Ankara, İstanbul, Lotus Yayınevi, 2009.

Nadi, Nadir: “Her Şeyin Yeri ve Sırası Var”, *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1960.

Özdenören, Rasim: “Necip Fazıl Kısakürek”, *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce*, ed. Tanıl Bora ve Murat Gültekingil, C 6, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, s.136-156.

74 Faydalanılan belgelerin numaraları dipnotlarda belirtilmiştir.

75 Adı geçen gazetelerin tarihleri ve sayfa numaraları dipnotlarda belirtilmiştir.

- Özkan, Tuncay: *Parsadan Hikâyesi: Cumhuriyet Tarihindeki Örtülü Ödenek Yolsuzlukları*, İstanbul, Ad Yayıncılık, 1996.
- Öymen, Altan: *Öfkeli Yıllar*, İstanbul, Doğan Yayıncılık, 2010.
- Turgut, Hulûsi: *Türkeş'in Anıları Şahinlerin Dansı*, İstanbul, ABC Yayınları, 1995.
- Uran, Hilmi: *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)*, haz. Cem Çobanlı ve Pınar Güven, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007.
- Yavuzalp, Ercüment: *Menderes'le Anılar*, İstanbul, Bilgi Yayınevi, 1991.
- Yassıada Zabıtları 1: Örtülü Ödenek Davası*, haz. Emine Gürsoy Naskali, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2005.